

The Policy of Forced Sedentarization of Nomads and State-Building in Early Pahlavi Era (A Case Study of Kurdistan, Iran, 1925-1941)

Majid. Ostovar^{1*}, Herman. Wetmani²

¹ Assistant Professor, Department of Political Science, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

² Master of Political Science, Electronic Branch, Islamic Azad University, Iran

* Corresponding author email address: ostovar@iaurasht.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Ostovar, M., & Wetmani, H. (2024). The Policy of Forced Sedentarization of Nomads and State-Building in Early Pahlavi Era (A Case Study of Kurdistan, Iran, 1925-1941). *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(2), 231-244.

© 2024 the authors. Published by Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

Throughout Iran's history, there has always been a confrontation between the central government and the tribes and nomads. The central government aimed to dominate the tribes, while simultaneously relying on their military capabilities. Tribal leaders held significant military power, resulting in a close relationship between them and the central government. In Kurdish regions, power had historically been distributed among various centers, including influential families, tribes, and chieftains. Following the Constitutional Revolution and World War I, the dispersion of power and the emergence of new claimants reached unprecedented levels, minimizing the central government's influence. With the rise of Reza Khan and the increasing military strength of the government, efforts to expand central authority and suppress traditional power centers, including in Kurdish areas, became a priority. The fundamental question of this research is why the early Pahlavi government pursued the sedentarization of nomads (the policy of Takht-e Qapu) in Kurdistan, and what impact this policy had on state-building during this period. The present study aims to examine the effect of the implementation of the Takht-e Qapu policy, disarmament, and the reduction of tribal power in creating a centralized and powerful government, with a focus on the suppression of Kurdish tribes. The findings indicate that the implementation of the Takht-e Qapu policy during the early Pahlavi period resulted in the disarmament and reduction of tribal power, leading to the formation of a centralized and powerful government in Kurdistan. Conversely, violent actions against the tribes intensified the people's aversion to the government. This research has been conducted using a descriptive and historical analysis method.

Keywords: *Takht-e Qapu Policy, Absolute Government, Nomads, Early Pahlavi Era, Kurdistan.*

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Throughout Iran's history, the central government and nomadic tribes have had a contentious relationship, characterized by the government's desire to dominate while relying on the tribes' military capabilities. Tribal leaders wielded significant power, often resulting in a complex power dynamic with the central government. This was particularly evident in Kurdish regions, where power was historically distributed among influential families, tribes, and chieftains. Following the Constitutional Revolution and World War I, power dispersion and the emergence of new claimants significantly reduced the central government's influence. The rise of Reza Khan and the government's growing military strength marked a shift towards expanding central authority and suppressing traditional power centers, including those in Kurdish areas ([Ghorbanpour Dashtaki, 2020](#)).

Research Question and Objectives

The fundamental question of this research is to understand why the early Pahlavi government pursued the sedentarization of nomads, specifically through the Takht-e Qapu policy, in Kurdistan and the impact this policy had on state-building during this period. The study aims to examine the effects of the Takht-e Qapu policy on disarmament and the reduction of tribal power, leading to a centralized and powerful government in Kurdistan. The findings indicate that while the policy resulted in the disarmament and reduction of tribal power, leading to centralization, it also intensified the local population's aversion to the government.

Theoretical Framework

The concept of the absolute state (*dolat-e motlaq*) is central to understanding the Pahlavi regime's approach to governance. Derived from the Latin term "status," meaning standing or condition, the modern state as defined by Max Weber is an entity that holds the monopoly on the legitimate use of physical force within a given territory. In Europe, the absolute state emerged after the decline of feudalism, characterized by centralized political power and the establishment of modern institutions. This model influenced the Pahlavi state's efforts to consolidate power and modernize Iran by implementing policies that undermined traditional tribal structures ([Vincent, 2002](#); [Weber, 1946](#)).

Methodology

This research employs a descriptive and historical analysis method to explore the implementation and impact of the Takht-e Qapu policy. By examining historical documents, government records, and previous studies on the Pahlavi era's state-building efforts, the study provides a comprehensive understanding of the motivations behind the forced sedentarization policy and its effects on Kurdish tribes. The approach also involves analyzing the broader socio-political context of Iran during the early 20th century, particularly the influence of nationalist and modernist ideologies on state policies.

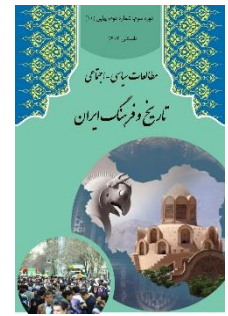
Findings

The implementation of the Takht-e Qapu policy had significant impacts on both the Kurdish tribes and the central government's state-building efforts. The policy aimed to dismantle tribal autonomy and integrate nomads into a sedentary lifestyle, thereby facilitating greater control by the central government. However, the violent methods used to enforce this policy often led to increased resistance and resentment among the tribes. This duality highlights the complex nature of state-building in Iran, where efforts to

centralize power often conflicted with deeply rooted social and cultural structures (Cronin, 2008; Entekhabi, 2018; Ghorbanpour Dashtaki, 2020).

Conclusion

The early Pahlavi government's policy of forced sedentarization was a crucial aspect of its broader state-building strategy. While it succeeded in reducing tribal power and establishing a more centralized state, it also faced significant challenges and resistance. The violent suppression of nomadic tribes not only undermined the legitimacy of the central government but also highlighted the difficulties of implementing modernist policies in a traditional and diverse society. The study underscores the importance of considering local contexts and the potential unintended consequences of state policies in historical state-building efforts.

سیاست تخته قاپوی عشایر و دولت سازی پهلوی اول (مطالعه موردی کردستان ایران ۱۳۲۰-۱۳۰۴)

مجید استوار^{۱*}، هرمان وطمانی^۲

۱. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رشت، رشت، ایران

۲. کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیک

*ایمیل نویسنده مسئول: ostovar@iaurasht.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

استوار، مجید، و وطمانی، هرمان. (۱۴۰۳).
سیاست تخته قاپوی عشایر و دولت سازی
پهلوی اول (مطالعه موردی کردستان ایران
۱۳۲۰-۱۳۰۴). *مطالعات سیاسی-اجتماعی
تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۲)، ۲۴۴-۲۳۱.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله
متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله
به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی
(CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ایران همیشه میان دو مرکز قدرت یعنی دولت مرکزی و ایلات و عشایر رویارویی وجود داشت. دولت مرکزی از یکسو در صدد تسلط بر قبایل بود و از سوی دیگر به توان نظامی این قبایل کوچ نشین نیاز داشت. سران قبایل وضعیت نظامی قدرتمندی داشتند و در نتیجه رابطه تنگاتنگی میان آن‌ها و دولت مرکزی وجود داشت. قدرت در مناطق کردنشین از گذشته بین کانون‌های متعددی از جمله خاندان‌های ذی‌نفوذ، ایلات و عشایر و خوانین پراکنده بود. در دوره پس از مشروطه و جنگ جهانی اول، پراکندگی قدرت و ظهور مدعیان جدید به شکل بی‌سابقه‌ای گسترش یافت و نفوذ حکومت مرکزی به حداقل رسید. با ظهور رضاخان و افزایش قدرت و توان نظامی دولت، تلاش برای گسترش حاکمیت مرکزی و سرکوب کانون‌های سنتی قدرت از جمله در مناطق کردنشین در اولویت قرار گرفت. پرسش بنیادی پژوهش حاضر این است که چرا دولت پهلوی اول نسبت به اسکان عشایر (سیاست تخته قاپوکردن) در کردستان مبادرت کرد و این سیاست چه تاثیری بر دولت سازی در این دوره گذاشت؟ هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر اجرای سیاست تخته قاپوکردن، خلع سلاح و کاهش قدرت ایلات و عشایر در ایجاد حکومتی متمرکز و مقتدر در کشور با تمرکز بر سرکوب ایلات کردستان است. یافته‌های پژوهش حکایت از آن دارد که اجرای سیاست تخته قاپو در دوره پهلوی اول از یک‌سو، موجب خلع سلاح و کاهش قدرت ایلات و عشایر و شکل گیری حکومتی متمرکز و مقتدر در کردستان شد و از سوی دیگر، اقدامات خشونت بار علیه ایلات و عشایر، دولت‌گریزی مردم کردستان را تشدید ساخت. پژوهش حاضر به شیوه توصیفی و تحلیل تاریخی مورد بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژگان: سیاست تخته قاپو، دولت مطلقه، عشایر، پهلوی اول، کردستان.

مقدمه

ایل و عشایر از قدمتی تاریخی و قدرتی پایدار در ایران برخوردار بودند و این قدرت بارها حکومت‌های پیشین را برانداخته و حکومت‌های جدیدی را بر سر کار آورده است. در سال ۱۲۹۹ش، در نظر ملی‌گرایان تازه قدرت یافته ایرانی، سرکوب عشایر بخشی از یک برنامه وسیع برای ساختن دولتی مدرن و متمرکز با جمعیتی از نظر فرهنگی همگون بود. برنامه این گروه از روشنفکران و ملی‌گرایان مبتنی بر انهدام خودمختاری و اقتدار ایلی، انقیاد رهبران ایل در مقابل دولت مرکزی و ادغام شدنشان در جامعه یکجانشین بود. بر همین اساس پرسش بنیادی پژوهش حاضر این است که چرا دولت پهلوی اول نسبت به اسکان عشایر (سیاست تخته قاپوکردن) در کردستان مبادرت کرد و این سیاست چه تاثیری بر دولت سازی در این دوره گذاشت؟

روشنفکران و نخبگان سیاسی ایران در آثار و نوشته‌های خود در دوره سال‌های ۱۲۹۰ تا ۱۳۰۵ش معتقد بودند حاکمیت و استقلال کشور تنها با خلع سلاح کامل جمعیت غیرنظامی کشور و تمرکز قدرت مادی در دست دولت ممکن و میسر می‌گردد. بررسی آثار تعدادی از این روشنفکران در نشریات کاوه، ایرانشهر و ایران باستان این ادعا را مورد تایید قرار می‌دهد (Mateen, 2019; Ostovar, 2020). از نظر این روشنفکران، یکسان سازی هویت و دولت سازی نیازمند استقرار یک حکومت ملی واحد در ایران است که از وفاداری عام و مستقیم مردم برخوردار و تنها طرف رابطه با قدرت‌های خارجی باشد. به علاوه، طبق این نظر، ایل‌های کوچنده منشأ بی‌نظمی و بی‌قانونی داخلی بودند و نقطه مقابل نوسازی در ایران محسوب می‌شدند. به‌واقع جمعیت یکجانشین عموماً ایلات را به‌خودی‌خود ابتدایی و نیز نماد عقب‌ماندگی ایران تلقی می‌کردند. رژیم پهلوی به محض رسیدن به قدرت در تهران تلاش مستمری را برای تشکیل ارتش و سرکوب و کنترل ایلات و دگرگون کردن رابطه مرکز و پیرامون در ایران را در چارچوب دولت‌سازی به سرانجام رساند. به نظر می‌رسد شکل‌گیری دولت مطلقه و برنامه نوسازی دولت پهلوی اول و الزامات فراگیر قدرت دولت مرکزی در جغرافیای ایران موجب اجرای سیاست تخته قاپوی عشایر در ایران شد. روی هم رفته در این پژوهش تلاش می‌شود ضمن بررسی سیاست تخته قاپو در کردستان، تاثیر آن بر دولت سازی پهلوی اول مورد توجه قرار گیرد.

پیشینه پژوهش

همایون کاتوزیان در مقاله «جامعه و دولت در دوره رضاشاه» حکومت رضاشاه را دولتی خودکامه می‌داند که پس از هرج و مرج و آشوبهای ناشی از بی‌دولتی در ایران پدیدار شد و مقابل جامعه قرار گرفت (Karandish, 2008). به نظر می‌رسد نویسنده بدون توجه به نوسازیهای صورت گرفته توسط پهلوی اول و تاسیس نهادهای جدید اداری، نظامی در قالب دولتی متمرکز این دوره را تفسیر کرده است. نادر انتخایی در کتاب «ناسیونالیسم و تجدد در ایران و ترکیه»، نقش روشنفکران ایرانی را در پیدایش ناسیونالیسم و تجدد آمرانه در ایران قابل توجه می‌داند و مجموعه اقدامات دولت پهلوی اول را در چارچوب برساخت ایدئولوژی ملی و غرب جستجو می‌کند (Entekhabi, 2018).

«استفانی کرونین» در کتاب «رضا شاه و شکل‌گیری ایران نوین»، در مجموعه مقالاتی سیاست‌های پهلوی اول را در فروپاشی قدرت عشایر و ایلات مورد واکاوی قرار داده است. در این اثر نیز توجهی به عشایر کردستان نشده است (Cronin, 2008). «خدابخش قربان پور دشتکی» در کتاب «تشکیل دولت پهلوی اول و تاثیر آن در فروپاشی نظام ایلی (با تاکید بر ایل بختیاری)»، به بررسی ماهیت حکومت پهلوی اول در قالب دولت مطلقه و تعارض آن با نظام‌های ایلی و عشایری پرداخت و به ظرفیت آن‌ها در دولت سازی بی‌توجه بوده است. روی هم رفته نویسنده سیاست عشایری پهلوی اول را درباره ایل بختیاری واکاوی کرده و آن را در ایران ناکام و شکست

خورده ارزیابی می‌کند (Ghorbanpour Dashtaki, 2020). نویسنده نسبت به اینکه دولت پهلوی چگونه می‌توانست هم دولت مرکزی نیرومند برسازد و هم نیروهای عشایری را در این ساخت مرکزی به کار گیرد توضیحی ارائه نمی‌دهد.

«جواد کاراندیش» در کتاب «پهلوی اول و مسئله عشایر»، به حساس‌ترین دوره تاریخ ایران، یعنی مسئله ایلات و عشایر جنوب ایران در سال‌های ۱۲۹۸ تا ۱۳۰۴ شمسی پرداخته می‌شود. در این دوره که نقطه عطفی در تاریخ معاصر ایران شمرده می‌شود، پهلوی اول با بهره‌گیری از بریتانیا نسبت به انهدام با توسل به قوه قهریه و با استفاده از زور مبادرت می‌کند (Karandish, 2008). این بررسی تنها بر ایلات و عشایر بزرگ جنوب غربی ایران استوار است، زیرا پرجمعیت‌ترین منطقه قبیله‌نشین در ایران به شمار می‌آید و نسبت به بقیه مناطق عشایری توجهی ندارد.

«احمد نقیب زاده» در کتاب «دولت رضاشاه و نظام ایلی»، معتقد است که سلسله‌های حاکم بر ایران، همواره تحت سلطه یک یا چند ایل قرار داشته‌اند و صحنه سیاسی ایران در طول تاریخ، عرصه رقابت و تاخت و تاز ایلی بوده است. سیاست ایجاد دولت مرکزی قدرتمند و تلاش رضا شاه و حامیان او در این زمینه، منجر به از بین بردن دولتهای کوچک محلی شد که با عنوان ایل و عشایر در مناطق مختلف کشور به زندگی و حکومت مستقل از دولت مرکزی می‌پرداختند (Naqibzadeh, 2000). کتاب حاضر با هدف روشن شدن بخش مهمی از تاریخ و سیاست در ایران و فهم عمیق نقش ایلات در سیاست ایران و نحوه رفتار با ایلات و عشایر در عصر رضاشاه منتشر شده است.

«نقیسه واعظ» در کتاب «سیاست عشایر پهلوی اول»، با نگاهی بسیار جامع و دقیق و همه‌جانبه به مسئله مورد نظر پرداخته که علاوه بر مسئله عشایر و معرفی آنان به اقداماتی که صورت گرفته با استناد به روزنامه‌ها و اسناد دولتی، همچنین بررسی دقیق از صورت مصوبات مجلس و صورت بخشنامه‌های دولتی و... در دوره پهلوی اول، نتایج حاصل از روند سیاست عشایری را به بهترین وجه بیان نموده است (Nasiri, 2013) اما نکته‌ای که به عنوان نقد بر این اثر وارد است، جامعه ایلی اگرچه معرفی شده‌اند اما به سیاست‌های عشایری بر ایلات لرستان، بختیاری، قشقایی و خمسه متمرکز بوده و به سایر ایلات آنچنان نپرداخته که این مسئله به ذهن تداعی می‌گردد که اسناد و مدارک نویسنده در حوزه ایلات بختیاری قشقایی و لرستان بیشتر بوده است و به علت اینکه این ایلات در محل زندگی نویسنده (بختیاری) قرار داشته مانع از پرداختن تفصیلی‌تر به سایر ایلات شده است.

«اسماعیل شمس» (۱۴۰۱)، به واکاوی اقدامات مشیرالدوله والی کردستان به مثابه پیش درآمد پروژه ایجاد دولت اقتدارگرا در دوره رضاشاه پرداخت. یافته‌ها نشان می‌دهد که مواردی مانند برقراری حکومت نظامی، ایجاد نهادهای اداری مدرن، پایان دادن به قدرت و نفوذ نیروهای مرکز گریز، سرکوب عشایر و تخته قاپو کردن آنان، تأسیس مدارس و گسترش آموزش عمومی به زبان فارسی که پیش درآمد ایجاد یک دولت متمرکز هستند، پیش از رضاشاه در کردستان آغاز شده بود و رضاخان که در آغاز حکومت شریف الدوله فرمانده گروه کوچکی از قزاقها در کردستان بود از نزدیک در جریان این اقدامات قرار داشت (Shams, 2022).

اکثر این پژوهش‌ها به سیاست‌های رضاشاه در قبال ایلات و عشایر و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن متمرکز بوده‌اند اما در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا تاثیر سیاست اسکان عشایر بویژه در کردستان در دوره پهلوی اول بر روند دولت سازی مورد توجه قرار گیرد که از نقاط قوت و نوآوری این پژوهش محسوب می‌گردد.

مبانی نظری

بسیاری دولت - شهر یونانی را نخستین شکل دولت در اروپا می‌دانند که شباهتهایی با دولت‌های مدرن به شکل امروزی در آن دیده می‌شود. واژه دولت (State) از ریشه لاتینی Stare به معنی ایستادن گرفته شده است. در زبان انگلیسی نیز واژه منزلت (Status) به همان

معنای لاتینی آن بکار می‌رود. نخستین کاربرد دولت به معنای جدید را ماکیاولی بکار می‌برد. در تفکر وی دولت به معنای قدرت عامی است که مستقل از حاکم و اتباع عمل می‌کند و هسته مرکزی قدرت را تشکیل می‌دهد. (Vincent, 2002).

دولت به معنای مدرن آن قدرت عامی است که بالاتر از حکام و اتباع خود قرار دارد، از نظر جغرافیایی در سرزمین مشخصی واقع است و اعمال سلطه می‌کند. ماکس وبر در تعریف دولت می‌گوید «دولت عبارت است نوعی نهاد که انحصار کاربرد مشروع نیروی مادی را در پهنه یک سرزمین خاص بر عهده دارد.» (Weber, 1946).

کاربرد واژه دولت مطلقه (Absolutism State) در اروپا به قرن هجدهم باز می‌گردد اما به صورت عملی از قرن شانزدهم در فرانسه ظاهر شد. دولت مطلقه بطور مشخص پس از افول فئودالیسم پدیدار شد. طی قرن شانزدهم مباحث مذهبی درباره حکومت پاپ و نقش کلیسا در حکومت بتدریج معنای غیردینی پیدا کرد. امپراتورها از قدرت بیشتری برخوردار شدند و انتقال ویژگی‌های مذهبی کشیشان و کلیسا و دستگاه پاپ به پادشاه توسط کسانی چون لوتر و کالون این قدرت را افزون ساخت. بطور کلی دولت مطلقه دولتی است که به دنبال تغییر ساختار سنتی جامعه به ساختاری مدرن، اقدام به نوسازی سیاسی، اقتصادی، قضایی و نظامی جامعه و دولت می‌کند و با تمرکز منابع قدرت در دست پادشاه و شخص حاکم حافظ امنیت، نظم و ایجاد تحول در جامعه است. این دولت با تمرکز بر اقتدارگرایی، اصلاحات از بالا، عقلانیت مدرنیستی، ناسیونالیسم ایرانی، مرکزیت سیاسی، مدرنیسم فرهنگی، سکولاریسم و توسعه صنعتی به گروه‌ها و فرهنگ جامعه سنتی آسیب وارد ساخته و سنت، مذهب، قومیتها، عشایر و گروه‌های سنتی را از عرصه قدرت خارج می‌سازد (Bashiriyah, 2002).

با توجه به تاریخچه و عملکرد دولت مطلقه به نظر می‌رسد دولت رضاشاه با بساخت دولتی مطلقه مجموعه اقداماتی را در تمرکز قدرت مرکزی و سرکوب نیروهای گریز از مرکز در کردستان مبادرت کرد تا زمینه گذار جامعه ایران را از صورت بندی سنتی به صورت بندی مدرن در مناطق ایران از جمله کردستان مهیا سازد.

روش پژوهش

درک سیاست تخته قاپوی دولت پهلوی اول در ایران منوط به مطالعه تاریخچه این اقدام در کشور است، از این رو پژوهش حاضر به شیوه توصیفی و تحلیل تاریخی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. تجزیه و تحلیل تاریخی روشی است که با بررسی سوابق و اسناد گذشته به کشف آنچه در گذشته به وقوع پیوسته است پرداخته می‌شود (Marshall & head, 2002). در این پژوهش با بررسی اقدامات و اسناد تاریخی دولت پهلوی اول تلاش می‌شود سیاست‌های تخته قاپوی عشایر کردستان در این دوره مورد واکاوی قرار گیرد.

علل و زمینه‌های سیاست تخته قاپو

ایران طی دهه ۱۲۹۰ش با بحران‌های مضاعفی روبرو بود. از یکسو اختلافات داخلی و رشد نیروهای گریز از مرکز در شمال، جنوب، غرب و شرق کشور و از سوی دیگر تبعات جنگ جهانی اول و نبرد قدرتهای بزرگ در ایران به بحران بی‌دولتی و هرج و مرج این سرزمین انجامید. از این رو روشنفکران ایرانی در دهه ۱۲۹۰ش تا دهه ۱۳۰۰ش با نوشتن مقالات متعددی به نقد شرایط بی‌دولتی پرداخته و یگانه راه نجات کشور را در تشکیل حکومتی متمرکز و مطلقه معرفی کردند. بررسی تجربه غرب در زمینه نوسازی و دولت سازی سبب شد که روشنفکران ایرانی راه نجات ایران را در شکل گیری دولتی نیرومند و سرکوب نیروهای گریز مرکز بدانند. به نظر می‌رسد تعدادی از روشنفکران ایرانی تحت تاثیر چند عامل به ساخت دولت مطلقه پهلوی اول و اجرای سیاست تخته قاپو متمایل شدند:

- یکم، فروپاشی استقلال دولت ایران در دهه پایانی حکومت قاجار

- دوم، تحولات نوسازی در جهان غرب و لزوم برقراری نظم و توسعه در ایران با تشکیل حکومت مرکزی

از ابتدای قرن بیستم تسلیم و تقلید در برابر تمدن غرب به یک اصل بنیادی تعدادی کثیری از مهمترین روشنفکران ایرانی تبدیل شد. محمد علی فروغی، سید حسن تقی زاده، حسین کاظم زاده ایرانشهر، محمود افشار و حتی علامه قزوینی از افرادی بودند که هر کدام به نحوی به دنبال ایجاد ساختار نوینی برای ایران با نگاه به اروپا بودند. تا پیش از ظهور رضاخان، قرارداد ۱۹۱۹ میان ایران و بریتانیا نیز بر اساس همین ایده بنیادی شکل گرفت که ایران نیازمند نوسازی و ایجاد حکومت مرکزی نیرومند است و چاره‌ای جز تسلیم خواست‌های بریتانیا ندارد. هر چند این قرارداد با مخالفت ملی گرایان و مخالفت رژیم بلشویکی روسیه به تصویب نرسید اما ایده نوسازی و نگاه به غرب از جمله نیروی سومی به غیر از بریتانیا و روسیه در ایران حامیان بسیار داشت. در سال ۱۹۲۱ تقی زاده به دنبال ورود آمریکا به ایران و نوسازی همه جانبه کشور بود و آذر ۱۳۰۱ش در مقاله‌ای تحت عنوان اصلاحات عاجل مجموعه‌ای از خواسته‌ها در ساخت ایران نوین را با اخذ تمدن اروپایی و حفظ وحدت ملی پیشنهاد داد.

سوم ملت سازی و یکسان سازی ایران. پس از اتحاد آلمان و عثمانی در جنگ جهانی اول و حمایت برلین از جنبش‌های ضد استعماری به ویژه توجه به اتحاد اسلام در سراسر خاورمیانه تا هندوستان سبب توجه روشنفکران ایرانی به گفتمان ملی گرایی به سبک آلمانی شد. توجه ایرانیان به ملی گرایی نویت تحت تاثیر احساسات ضد بریتانیایی و ضد روسی بود که در ایران به واسطه دخالت‌های روز افزون قدرتهای بزرگ و تحمیل قراردادهای استعماری شدت یافت. بر همین مبنا مشروطه خواهان ایرانی به هنگام جنگ جهانی اول و اشغال ایران، از امپراتوری آلمان حمایت کردند و با تهدید قشون روس در اشغال تهران به تشکیل حکومت موقتی در کرمانشاه تحت حمایت آلمان و عثمانی مبادرت کردند. شکست دولت موقت و آرمانه‌های مشروطه و مهاجرت تعدادی از روشنفکران ایرانی به آلمان با تشکیل حلقه برلن روبرو شد. این حلقه روشنفکری که با تناقضات پیچیده جهانی و تمایلات ملی گرایی ایرانی روبرو بودند با انتشار نشریه کاوه به نشر ایده‌های خود پرداختند. نشریه کاوه به فراخور تحولات جهانی از اتحاد آلمان با عثمانی‌ها گرفته تا شکست آلمان در منازعه جنگ اول جهانی، جهت گیریهای منحصر به فردی داشت که با پایان جنگ، فصل مشترک آن‌ها استقرار حاکمیت ملی و استقلال ایران و تسلیم در برابر اروپا و استبداد روشن اندیش بود. کاوه از سال ۱۳۰۱ش از لحن ضد بریتانیایی کاست و با چرخشی ایدئولوژیک به پذیرش به قید و شرط تمدن اروپایی روی آورد. بعد از توقف نشریه کاوه، حلقه دومی از نویسندگان کاوه، نشریه ایرانشهر را با تاکید بر ایدئولوژی ملی گرایی از طریق انقلابی مذهبی و اخلاقی منتشر شد. نویسندگان این نشریه تقلید کورکورانه از غرب را نکوهش کرده و رجوع به هویت بومی و ملی ایران و بر اتحاد همه اقوام ایرانی حول محور ایرانییت پیشنهاد کردند. حلقه سومی از نویسندگان کاوه نیز از اردیبهشت ۱۳۰۳ تا فروردین ۱۳۰۴ش نشریه نامه فرنگستان را منتشر کردند که تداوم دهنده راه نویسندگان کاوه در نوسازی ایران با تقلید تمام عیار از غرب بودند و این نوسازی را صرفا با ظهور یک دیکتاتوری مدرن ساز محقق می‌پنداشتند. این ملی گرایان رادیکال با پیروی از مدل فاشیستی ایتالیا و کمالیستی ترکیه، نوسازی ایران را با کمک یک فرد نظامی امکان پذیر می‌دانستند (Mateen, 2019). در این دوره اکثریت روشنفکران ایرانی از پروژه ملت سازی مدرن روشنفکران ایرانی دفاع نمودند و این ملت سازی را مبتنی بر ایرانییت و مدرن سازی از طریق متابعت بی‌چون و چرای اقوام از حکومت مرکزی امکان پذیر می‌دیدند. به واقع می‌توان گفت بسیاری از این روشنفکران ایرانی از مشروطه خواهی و شعارهای برابری طلبانه دست کشیده و بر حکومت مرکزی نیرومند و فراگیر ورای همه گروه‌ها و اقوام تحت لوای استبداد منور تاکید نمودند. همین ایده ملت سازی آمرانه با تکیه بر غرب و ایرانییت مورد توجه نسل جوانتری از روشنفکران ایرانی در انجمن ایران جوان و در ادامه دولتمردان پهلوی اول از جمله رضاشاه قرار گرفت و زمینه‌های سرکوب نیروهای گریز از مرکز و هویت‌ها و زیست اجتماعی مغایر با فرهنگ ملی را توسط دیکتاتوری مدرن ساز فراهم کرد. دیدگاه این فعالین انجمن ایران جوان در نشریه آینده توسط محمود افشار به شدت جریان پیدا کرد و در قالب ایده آل وحدت ملی همه اقوام و گروه‌ها مورد توجه قرار گرفت.

محمود افشار سردبیر مجله آینده در خصوص نوسازی ایران و وحدت ملی همه ایرانیان می‌گوید:

«مقصود ما از وحدت ملی ایران، وحدت سیاسی، اخلاقی و اجتماعی مردمی است که در حدود امروز مملکت ایران اقامت دارند. این بیان شامل دو مفهوم دیگر است که عبارت از حفظ استقلال سیاسی و تمامیت ارضی ایران باشد، چگونه به وحدت ملی خواهیم رسید؟ اما منظور از کامل کردن وحدت ملی این است که در تمام مملکت زبان فارسی عمومیت یابد. اختلافات محلی از حیث لباس، اخلاق و غیره محو شود و ملوک الطوائفی کاملاً از میان برود. کُرد و لُر و قشقایی و عرب و ترک و ترکمن و غیره با هم فرق نداشته، هر یک به لباسی ملبس و به زبانی متکلم نباشند... به عقیده ما تا در ایران وحدت ملی از حیث زبان، اخلاق، لباس و غیره حاصل نشود، هر لحظه برای استقلال سیاسی و تمامیت ارضی ما احتمال خطر می‌باشد. (Afshar, 1925).

همانطور که آثار روشنفکران ایرانی نشان می‌دهد یکی از این سیاست‌ها، تخته قاپوی ایلات و عشایر بود. دولت پس از سرکوبی و درهم شکستن مقاومت و اتحاد ایلات از جمله کُرد، جهت اجرای سیاست‌های مورد نظر و نیز جلوگیری از اتحاد دوباره این ایلات تصمیم به تخته قاپو کردن و تبعید و اسکان اجباری این ایلات می‌گیرد. کمسیون نظامی دولت ایران پیش از کودتای رضاخان که مأمور مطالعه چگونگی تشکیل ارتش یکپارچه شده بود در گزارش خود در سال ۱۲۹۸، ایلات و عشایر را به عنوان خطرناکترین نیرو برای امنیت داخلی توصیف کرد. بعد از کودتا و برآمدن رضاخان، هدف اصلی او از تشکیل ارتش یکپارچه سرکوب و خلع سلاح ایلات و عشایر یا کاستن از قدرت آن‌ها بود. (Karandish, 2008). این اقدام وی از یکسو سبب از میان رفتن قدرت بسیج‌کنندگی قبایل و ایلات علیه حکومت مرکزی می‌شد و از سوی دیگر از دخالت‌های مستمر خارجی‌ها در امور ایران با تهییج قبایل علیه دولت ممانعت می‌کرد (Bratwand & Noorzadeh, 2019). بنابراین طبیعی بود که در سال‌های ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ ش، شاهد پیدایش حکومتی مطلقه باشیم که بخش مهمی از آرزوهای روشنفکران ایرانی در کنترل نیروهای گریز از مرکز را محقق سازد. حکومت پهلوی در راستای نیل به حکومتی قدرتمند و مرکزی، دست به اجرای سیاست‌های مختلفی برای ایجاد دولت - ملت سازی در کشور می‌زند که در کنار شکل‌گیری ارتش یکپارچه، سیاست تخته قاپوی عشایر بود که ساختار جمعیتی و ملت سازی را در ایران تغییر می‌داد. در ادامه به اقدامات پهلوی اول و چالش‌های سیاست تخته قاپوی عشایر در کردستان پرداخته می‌شود.

اقدامات و چالش‌های سیاست تخته قاپوی ایلات و عشایر در کردستان

از آنجا که عشایر مردمی بودند که به واسطه شرایط زندگی، همیشه مسلح بودند و جنگاورانی بی‌نظیر و چالاک قلمداد می‌شدند، به طور طبیعی نیروهایی همیشه آماده و دارای توان بالای رزمی بودند که نه تنها همواره بخشی از قشون کشور را تشکیل می‌دادند بلکه گاه و بیگاه با حکومت مرکزی نیز درگیر می‌شدند. در کردستان نیز همانند سایر بخش‌های ایران گروه‌های ایلی مقتدری وجود داشت ایل‌های قدرتمندی چون شکاک، میلان، منگور، گلباغی هرکی، جلالی، مامش، زرز، پیران، بیگ زاده و حیدرانلو بخش‌های از کردستان ایران را به ویژه مناطق شمالی کردستان را تحت کنترل داشتند. رضا شاه که از این توان رزمی به شدت بیمناک بود در راستای سیاست دولت - ملت سازی خویش در سال ۱۳۰۴ ش سیاست‌های خود را در مقابل ایلات و عشایری آغاز کرد. وضع و اجرای قانون نظام وظیفه عمومی و متحدالشکل کردن البسه در راستای این سیاست دولت بود. برطبق قانون متحدالشکل کردن لباس، همه آحاد و اقشار موظف بودند تا الگوی لباس سنتی‌شان را کنار گذاشته و از فرم لباس و کلاه جدیدی استفاده نمایند. این موضوع باعث برانگیختن نارضایتی عشایر خصوصاً ایلات کردستان گردید، چرا که فرهنگ کردستان عجین به لباس خاص خود بود و ریشه‌های عمیق تاریخی دارد (Afkhami, 1986).

ساخت مرکز سیاسی، سه مرحله را در بر خورد با ایلات و عشایر مورد توجه قرار داد: مرحله اول، اقدام احتیاطی در سال‌های ۱۲۹۹ تا ۱۳۰۴ ش که ایلات را علیه یکدیگر برمی‌انگیخت و آنان را ملزم به پرداخت مالیات و سربازگیری می‌کرد. مرحله دوم اقدام خشونت بار در

سال‌های ۱۳۰۴ تا ۱۳۱۲ش که کاهش قدرت روسای ایلات و تخریب ساختار قبیله‌ای و اسکان اجباری یا همان تخته قاپو را با شدت دنبال کرد. مرحله سوم اصلاحات از بالای سال‌های ۱۳۱۲ تا ۱۳۱۶ش بود که دولت مرکزی نسبت به تغییر اجباری البسه سنتی و یکسان سازی فرهنگی براساس الگوی نوسازی غرب مبادرت کرد (Ghorbanpour Dashtaki, 2020). به واقع دولت مرکزی، عشایر همجوار را ترغیب و حمایت نمود تا برای به دست آوردن ریاست اتحادیه ایلی و نیز کسب مقام و ثروت به غارت و چپاول اموال و دارائی‌های سایر ایلات همسایه و رقیب مبادرت کنند و اسباب ضعف فقر و فلاکت آن‌ها مهیا شود. در پی این سیاست، تعدادی از ایلات و عشایر گرد از هستی ساقط شدند. رضاه شاه برای تضعیف عشایر مالیات‌های سنگینی وضع کرد. مأموران دولتی مردم را در وصول مالیات، سخت در تنگنا قرار می‌دادند. (Azari, 1999).

با سرکوب نیروهای گریز از مرکز در کردستان، نظام‌نامه تخته قاپوی ایلات کمسیون بنام کمیته اسکان در مرکز هر ناحیه تشکیل شد که اعضای آن که مرکب از یک عضو فعال از سوی والی و حاکم نماینده وزارت داخله، دو ریش سفید مورد اعتماد طوایف، یک کدخدا، فرمانده قشون امنیه و مفتش مخصوص ارسالی از مرکز برای تعیین مراکز اسکان و نیز اخذ تعهدات در مورد قوانین و مقررات اسکان تشکیل شد. وظایف کمسیون اسکان در هر استان عبارت بود از الف). تعیین نقاط مناسب برای اسکان و تامین اعتبارات لازم برای این طرح ب). ساخت روستاها و یا شهرهای جدید برای اسکان ج). تمهید مقدمات و تدارک امکانات اسکان در محل‌های اسکان نظارت‌ها و بازرسی‌های لازم برای اجرای مطلوب قانون (National Library and Documentation Organization of Iran, 1998).

یکی از بخش‌های نظام‌نامه، استقرار بخشی از نیروهای دولتی از جمله اداره مالیه، کشاورزی، ثبت و کمسیون تنباکو در شهرهای نزدیک به مناطق ایلات بود تا نیازها و احتیاجات لازم را انجام دهند. در همین راستا اخذ تعهد از ایلات و افراد تخته قاپو شده به منظور جلوگیری از فرار یا تخلف آنان الزامی است در این تعهد نامه امضاکنندگان متعهد می‌شوند که در صورت سرپیچی از قانون، جریمه شوند. همچنین در این تعهدنامه‌ها ایلات متعهد میشوند که خانه سازی کرده و به زراعت مشغول شوند و در صورت تخلف یا فرار از محل اسکان کدخدای ایل به فرماندار یا اداره اسکان اطلاع داده تا قبل از حرکت از اقدام آنان جلوگیری شود (Nasiri, 2013).

طبق نظام‌نامه هر یک از خانوارهای طوایف تخته قاپو شده ایلات گرد زبان غرب کشور طبق نظر و صلاح دید والی و مسئولین مرتبط با امر اسکان منطقه می‌توانند در یکی از استانهای همدان، فارس اصفهان و یزد اسکان یابند و کدخدا و مامور اسکان باید در قالب کمسیون اسکان استان و با هماهنگی‌های لازم، اقدامات مربوط به اسکان خانوارها را انجام دهند. تعداد خانوارها و نیز مشخصات سرپرست خانوارهای اسکان یافته، باید طی صورتجلسه جداگانه‌ای به کمسیون اسکان اطلاع داده شود (National Library and Documentation Organization of Iran, 1998). ایلات اسکان یافته در هر روستا جزء رعایای آن روستا قرار می‌گیرد و ارباب و کدخدای آن روستا باید تمامی موارد و امکانات رعیتی را برای آن‌ها فراهم سازند و در امور رعیتی مطابق قرارداد بین رعیت و مالک رفتار شود و خانوارهای اسکان یافته از تمامی مزایا و تسهیلات در نظر گرفته شده برای روستاییان بهره مند خواهند شد.

به طور کلی سیاست‌های مدرن سازی دولت در مقابل ایلات و عشایر شامل خلع سلاح، حذف لباس سنتی و اجبار به پوشش دولتی، اجرای قانون نظام وظیفه و اسکان اجباری بود که اجرای آن‌ها باعث تضعیف قدرت ایلات و عشایر و در نهایت باعث نابودی آن‌ها می‌شد. در شورش عشایری کردستان نیز همین درخواست‌ها مورد توجه قرار گرفت که دولت مرکزی به این موارد واقعی نگذاشت. انعطاف و قسوت‌های فرماندهان نظامی زمینه عصیان ایلات و عشایر را فراهم کرد و اقدامات خودسرانه حکام نظامی که به مناطق ایلی و عشیره‌ای از جمله کردستان فرستاده می‌شدند ناراضی‌های ایلات و عشایر را تشدید می‌کرد (Hedayat & al-Sultaneh, 1982). در هر صورت این سیاست با پیامدهایی روبرو شد که در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

پیامدهای سیاست تخته قاپوی ایلات و عشایر در کردستان

مطالعه محتوای اسناد برجای مانده از این دوره، از حدود سال‌های بین ۱۳۰۶ تا ۱۳۱۶ش که اغلب حاوی تلگراف‌ها و گزارش‌های ماموران حکومت مرکزی و حکام مناطق می‌باشد نشان می‌دهد که سیاست مداران دوره رضاشاهی اشراف کاملی بر اوضاع امنیتی و سیاسی کشور داشته‌اند. اجرای سیاست تخته قاپوکردن ایلات کرد در کردستان و اسکان روستاییان ترک زبان در مناطق کرد زبان نشان می‌دهد که این طرح به صورت یک دفعه و خلق الساعه شکل نگرفته است و اهداف دیگری نیز در پشت اجرای این طرح تدارک دیده شده است. اهداف سیاسی و امنیتی مثل تلفیق و اختلاط گروه‌ها و فرقه‌های قومی و مذهبی در همدیگر و در نتیجه خنثی سازی و کاهش قدرت اقلیت‌های مهم در کشور جهت ادامه روند دولت - ملت سازی کشور تدارک و پیش بینی شده است. مخصوصاً حساسیت منطقه کردستان که در حوزه مذهب، زبان و گویش که با اکثریت کشور مغایرت داشته و نیز به دلیل واقع شدن در سرحدات مرزی، حساسیتی دو چندان می‌یابد (Shiri & Tanhaee, 2017).

با این همه این نوع سیاست دولت مرکزی با آسیبهایی برای زیست بومی نیز همراه بود. حکومت در اجرای سیاست‌های ایلات و عشایری خود شرایط لازم برای تغییر یکباره و ناگهانی اقتصاد شبانی (دامداری) به کشاورزی را پیش بینی نکرده بود. مردم کوچ نشینی که به زور سرنیزه وادار به سکونت در دهات شده‌اند از زندگی ده نشینی چیزی نمی‌دانستند. دولت به موازات اجرای سیاست‌های اسکان عشایری، هیچ پروژه‌ای برای آشنایی عشایر جهت امور لازم یکجانشینی برگزار نکرد. عشایر تخته قاپو شده مهارتی در کارهای آبیاری کشاورزی نداشتند و حتی موارد ساده یکجانشینی مثل راه‌های دفع فضولات دامی و حیوانی را بلد نبودند. عدم رعایت موارد بهداشتی در زندگی یکجانشینی موجب گسترش بیماریهایی چون حصبه، اسهال خونی، سل و غیره شد که مرگ و میر بسیاری را به دنبال داشته است. البته وضع آنهایی که در مناطق کوهستانی و سردسیر اسکان داده شدند کمی بهتر بود، چون معمولاً آب و هوای این مناطق سالم‌تر است ولی این مناطق هم مشکلات فراوانی برای عشایر ساکن در این مناطق داشت. عشایر تخته قاپو شده اغلب گرفتار انواع بیماریهای عفونی واگیردار نظیر ذات الریه، دیفتری، سل و سایر بیماریهای ریه و حلق شدند و تعداد زیادی از آن‌ها مردند. همچنین خارج ساختن امر جمع آوری مالیات از کنترل سرکردگان ایلات و عشایر که گامی اساسی در اجرای سیاست سلب قدرت از سران و رؤسا ایلات و عشایر بود، دست کم در کوتاه مدت نتایج زیانباری را به بار آورد زیرا برای مثال، رییس ایل به هنگام وصول مالیات، چون از متن جامعه عشایری برآمده بود، با توجه به ملاحظاتی، چون بارش کم یا زیاد، بیماری و سایر اتفاقاتی که برای طوایف رخ می‌داد، انعطاف نشان می‌داد (Nasiri, 2013).

وفور شکایت در اسناد دولتی از اجحاف مالی مأموران مالیه و عدم توانایی در پرداخت مالیات و عوارض مورد نظر دولت، نشانگر اوج فشاری بوده است که ایلات و عشایر ناگزیر از تحمل آن بوده‌اند. با مطالعه کتابها و اسناد بجا مانده می‌توان به نکات زیر از زوایای پنهان این سیاست‌ها اشاره کرد: سیاستمداران آن دوره کشور همچون تیمورتاش، قوام الملک و دیگران با توجه به هدف اصلی حکومت که تشکیل حکومت مرکزی قدرتمند بود دست به اتخاذ و اجرای سیاست‌هایی در جامعه آن روز کشور زدند که در بیشتر موارد بسیار شتابزده بود و اجرای صحیح این سیاست‌ها احتیاج به وقت مناسب و صرف دیگر وجهه‌های سیاست داشت. مثلاً منطقه کردستان که با داشتن مذهب مغایر با اکثریت جامعه و مرز نشین بودن آن و نیز عوامل صعب العبور بودن منطقه و پناهگاه امن برای مخالفان دولت و حمایت ترکیه عثمانی از اهل سنت کردستان و تامین مالی و تسلیحاتی از آنان برای دولت مرکزی، یک منطقه بسیار حساس و سوق الجیشی محسوب می‌گردید. دولت مرکزی برای کنترل و تضعیف اقوام و ایلات مهم و قدرتمند منطقه علاوه بر سیاست‌های جاری کشور نظیر خلع سلاح، ممنوعیت لباس سنتی، اجبار پوشش دولتی و رسمی، ممنوعیت برگزاری آداب و رسوم مذهبی، سیاست‌های دیگری هم اجرا کرد که البته این سیاست‌ها در زیر پوشش سیاست‌های قانونی

برای اجرای روند دولت - ملت سازی اجرا گردید. یکی از این سیاست‌های محرمانه و بسیار دقیق اجبار به اسکان روستاییان یکجانشین یا ایلات و عشایر با مذهب و زبان و آداب و رسوم مغایر با آداب و رسوم و مذهب محل اسکان بود (Shahsawari & Najjar, 2013).

بنابراین حکومت پهلوی اول با تمرکز بر سه ایده به هم پیوسته نوسازی، دولت سازی و ملت سازی نسبت به سیاست تخته قاپوی عشایر خلع سلاح، سلب قدرت از سران عشایر، متحدالشکل کردن لباس و مصادره اموال آن‌ها مبادرت کرد. مجموعه این اقدامات شورش‌ها و اعتراضات زیادی را برانگیخت و موجب تعارضات سیاسی و اقتصادی جامعه ایلی از جمله ایلات کردستان با دولت مرکزی شد. سیاست برخورد با ایلات و عشایر از جمله اسکان اجباری آن‌ها از سوی دولت پهلوی اول کاملاً منطبق با ایده روشنفکران ایرانی بود (Ghorbanpour Dashtaki, 2020) اما با اشغال ایران و تبعید رضا شاه در شهریور ماه سال ۱۳۲۰ش اسکان عشایر متوقف و روند بازگشت تعدادی از تبعیدیها فراهم شد. ایلاتی که با زور به مناطق جدید منتقل شده و در آن نواحی با مشکلات بی‌شماری مواجه گشته بودند به هنگام سقوط دولت رضاشاه برای بازگشت به مناطق ایلی خود دقیقه شماری می‌کردند. گاهی افراد و خانواده‌ها خودسرانه به مناطق خود بازگشته و با عوامل دولتی و مردمی که به جایشان در زمین‌ها و خانه‌های آنان زندگی می‌کردند درگیر شدند. دولت جدید پهلوی که با سیاست تعادل سازی فضای حاکم بر کشور در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و سیاسی به میدان آمده بود با پیش بینی پیدایش شورش‌های احتمالی در قبال سیاست‌های غلط و ناقص پیشین و برای جلوگیری از درگیریهایی داخلی و تامین امنیت و ثبات مناطق تخته قاپو شده، در دی ۱۳۲۰ش دستوراتی صادر کرد که مهمترین آن‌ها عبارتند از:

۱. ایلات و عشایری که در روستاها و شهرهای تازه تاسیس اسکان یافته اند مختارند در همان منطقه زندگی کنند یا به مناطق خود باز گردند. در صورت باقی ماندن در مسکن جدید، دولت تسهیلات حمایتی را بدون کم و کاست اجرایی نماید و امکانات تکمیلی رفاهی برای آنان در نظر گرفته خواهد شد.

۲. زمین‌ها و مسکنی که دولت در سیاست اسکان به ایلات و عشایر داده بود به صورت قانونی، سند دار خواهند شد.

۳. رعایای همدانی معروف به ترک زبان که به مناطق ایل گلباغی فرستاده شده بودند در صورت تمایل به مسکن قبلی خود اعزام گردند. البته در صورت باقی ماندن این رعایا در کردستان، معافیت‌های مالیاتی زمین و خانه‌های سند دار، قانونی اختصاص سهمیه مخصوص آرد و شکر و سایر تسهیلات مورد تقاضای این طوایف و خانوارها بر عهده وزارت داخله تضمین می‌شود (Rahmanizadeh, 2015).

به طور کلی سیاست‌های تمرکزگرایانه دولت، منجر به افزایش شکافهای اجتماعی و از خودبیگانگی و بی‌اعتمادی ایلات نسبت به هرگونه اقدامات و خدمات دولتی می‌شد و دولت مطلقه پهلوی اول نسبت به شرایط تنوع زیستی، اقتصادی، تولیدی و فرهنگی عشایر بی‌توجه بود و اقدامات خشونت بار علیه عشایر در نهایت به ناکامی خط مشی روشنفکران ایرانی و نخبگان حاکم بر دولت در یکپارچه سازی ایلات و عشایر انجامید.

نتیجه‌گیری

بر مبنای یافته‌های پژوهش، حکومت رضاشاه بر مبنای نظر روشنفکران ایرانی دولتی مطلقه و نوسازگرا تشکیل داد و با بهره‌گیری از اندیشه آنان، سیاست نظم و امنیت اجتماعی را در پیش گرفت و برای دستیابی به این منظور و ایجاد وحدت ملی به سرکوب نیروهای گریز از مرکز و اتخاذ سیاست‌هایی در جهت کنترل اقوام و عشایر مبادرت کرد. از اینرو دولت، سیاست اسکان عشایر یا همان تخته قاپو کردن را در پیش گرفت که در پی مقاومت آنان، با توسل به قوه قهریه نسبت به سرکوب و انقیاد عشایر مبادرت کرد. این سیاست، تبعاتی را برای جامعه ایران پدید آورد که تغییر قشربندی اجتماعی در اثر اسکان اجباری عشایر با تغییر جمعیت دامداران و کشاورزان و کاهش جمعیت شاغل

درحوزه تولیدات دامی در کنار صدمه خوردن به تولیدات کشاورزی بخشی از سیاست‌های کوچ اجباری عشایر بود. در واقع به وجود آمدن مشاغل جدید، فرصت‌های اجتماعی را برای افراد فراهم می‌کند و این قشرهای اجتماعی مشاغل متنوعی با سبک‌های زندگی خاص خود به وجود می‌آورند که گاه این فرصت‌ها و سبک‌های جدید زندگی با روحیات عشایر اسکان یافته، همخوانی نداشت. از سوی دیگر اعتراضات و مقاومت‌های عشایر در برابر اجرای برنامه‌ی اسکان اجباری عشایر منجر به بروز نوعی فردیت و انزوا در میان عشایر شد. همچنین دستور خلع سلاح و تغییر لباس عشایر به خصوص عشایر کردستان با زور و خشونت نیروهای نظامی، سبب درگیری و مقاومت آن‌ها با نظامی‌ها شد. بنابراین سیاست یکسان‌سازی فرهنگی و سیاست تهدید و ارباب همه جانبه عشایر در میان مدت، تعارضات سیاسی و اجتماعی آن‌ها و دولت مرکزی را افزایش داد و به مانعی بزرگ در بساخت ملت سازی دولت مرکزی تبدیل شد.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین سیاست گفتاری و سیاست کرداری دولت تفاوت‌های زیادی وجود داشت. سیاست تخته قاپوی رضاشاهی به دلیل عدم توجه به نارسایی برنامه به ویژه عدم توجه به عامل مهم تفاوت‌های قومی و قبیله‌ای متنوع در کشور و نیز عدم توجه به بُعد زمان و شتابزدگی برنامه‌ریزی‌های فرهنگی دولت برای ایلات و عشایر، اهداف دولت را تامین نکرد و به سیاست ناکام و شکست خورده‌ای بدل گردید. به نظر می‌رسد این سیاست به دلیل تصورات قالبی و غیر واقعی سیاست گذاران درباره زیست ایلی و عشیره‌ای، ریشه سنت‌های ایلی و خشونت فراگیر نظامیان در کردستان شکست خورد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Afkhami, I. (1986). *Mulakhalil's rebellion and rejection of Reza Shah's order*. Mohammadi Publications.
- Afshar, M. (1925). Our desire is the national unity of Iran". *Aindeh, year, 1, number 1*.
- Azari, R. (1999). *In the pursuit of the throne*. Publications of the National Organization of Iranian Records.

- Bashiriyah, H. (2002). *An introduction to the political sociology of Iran: the period of the Islamic Republic of Iran*. Negah Masares publishing house.
- Bratwand, M., & Noorzadeh, M. (2019). *Ethnicities of Southern Iran: Transition from the Crisis and Collapse of the Qajar Rule* (Vol. II). Peace Charter Publications.
- Cronin, S. (2008). *Reza Shah and the formation of modern Iran* (M. S. Far, Trans.). Jami Publishing.
- Entekhabi, N. (2018). *Nationalism and modernity in Iran and Türkiye*. Aftab Publishing House.
- Ghorbanpour Dashtaki, K. B. (2020). *The formation of the first Pahlavi government and its impact on the collapse of the Ili regime (with emphasis on the Bakhtiari family)*". Institute of Contemporary History of Iran.
- Hedayat, M., & al-Sultaneh, M. (1982). *Memories and dangers*. Zovar.
- Karandish, J. (2008). *First Pahlavi and the problem of nomads* (M. Javaherkalam, Trans.). Alam Publishing.
- Marshall, K., & head, G. B. (2002). *Qualitative research method*. Cultural Research Office.
- Mateen, A. (2019). *East and West: The Intellectual History of Iranian Modernity* (H. Pushharaki, Trans.). Shirazeh Publishing.
- Naqibzadeh, A. (2000). *Government of Reza Shah and Nizam Ili*. Islamic Revolution Documents Center.
- Nasiri, M. R. (2013). The Qapu board of Eilat and Fars nomads in the first Pahlavi era and its tax implications based on historical documents". *Ganjineh Sanad scientific research quarterly*(ue), 6–27.
- National Library and Documentation Organization of Iran. (1998). In.
- Ostovar, M. (2020). The role of intellectual elites in the cultural policy making of Pahlavi I". *Intercultural Studies Quarterly*(year, No. 46), 29–48.
- Rahmanizadeh Dehkordi, H., & Zanjani, M. M. (2015). The modern state and autocracy; A case study of Reza Shah's government". *Quarterly - Government Studies. Second year*(issue, summer issue), 175–212.
- Shahsawari, S., & Najjar, S. (2013). Investigating the impact of Reza Shah's modernization policies on Lorestan's tribes and nomads". *Two quarterly research papers - local histories of Iran. Second year, third issue, consecutive 2. Autumn and winter issue*, 51–65.
- Shams, I. (2022). Analysis of the actions of the governor of Kurdistan, Moshir al-Doleh, as a precursor to the project of creating an authoritarian government during Reza Shah's era". *Quarterly History of Iran after Islam, 12, Number 1*, 107–231.
- Shiri, M., & Tanhaee, A. (2017). Nomadic settlement and change of social stratification in Iran during Reza Shah era". *Scientific-Research Quarterly of Geography and Regional Planning*(4), 195–209.
- Vincent, A. (2002). *The theories of government*. Ney Publishing.
- Weber, M. (1946). Politics as a Vocation". In translated, H. H. G. edited, & C. W. Mills (Eds.), *From Max Weber: Essays in Sociology*. Oxford University Press.